

УДК 378.22:7}{(477+73)“20”

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0314-2157>ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0493-5869>DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-24-2023-2.125-133>

ОСВІТНЬО-ТВОРЧЕ НАВЧАННЯ НА ТРЕТЬОМУ РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ПРОГРАМ

Безгін**Олексій Ігорович**

академік НАМ України, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри організації театральної справи ім. І. Д. Безгіна, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, м. Київ
karpenko-kary@ukr.net

Oleksii Bezghin

Full Member of the National Academy of Arts of Ukraine, Ph.D. (Art History), professor, head of the department of theatrical affairs organization named after Ihor Bezgin, Kyiv National I. K. Karpenko-Kary University of Theater, Cinema and Television, Kyiv
karpenko-kary@ukr.net

Успенська**Ольга Юрївна**

викладачка, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, м. Київ
uspenska@ukr.net

Olga Uspenska

lecturer, Kyiv National I. K. Karpenko-Kary University of Theater, Cinema and Television, Kyiv
uspenska@ukr.net

Анотація. У статті розглянуті методологічні засади побудови освітньо-творчих програм на третьому рівні вищої освіти за спеціальністю «Сценічне мистецтво». На прикладі програми Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого були виявлені та осмислені необхідні вимоги до концептуально-методологічних засад побудування таких програм. Проаналізовані складові такої програми, спрямовані на здобуття поглиблених знань і вдосконалення професійної підготовки у сфері сценічного мистецтва. Зазначено, що якість кінцевих результатів навчання забезпечується через набуття компетентностей у сфері дослідницької, педагогічної та творчої роботи. Запропоновані варіанти наповнення програми компонентами, які можуть задовольнити вимоги до підготовки здобувача ступеня на освітньо-творчому рівні вищої освіти та будуть сприяти максимальному розкриттю і реалізації його творчого потенціалу в подальшій професійній діяльності. Отримані висновки й рекомендації можуть створити методологічну базу для подальшого удосконалення системи підготовки здобувачів ступеня доктора мистецтва.

Ключові слова: мистецька освіта, сценічне мистецтво, підготовка докторів мистецтва, освітньо-творча програма.

Успішний розвиток сучасного демократичного суспільства багато в чому залежить від якості освіти. Прийнятий 2017 року Закон України «Про освіту» чітко визначає освіту державним пріоритетом, «що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства» (*Про освіту*, 2017, ст. 5).

Прийняття цього закону стало важливим кроком у напрямку вдосконалення мистецької освіти, який врахував специфіку мистецької галузі та особливості підготовки педагогічних кадрів для мистецьких закладів вищої освіти. До того часу для мистецьких творчих спеціальностей, таких як «Сценічне мистецтво» зі спеціалізаціями хореографія, акторське мистецтво, сценічна мова тощо, єдиною формою вищої освіти на третьому рівні, після отримання ступеня магістра

(спеціаліста), була асистентура-стажування. Ця форма освіти формально вважалася підвищенням кваліфікації, не була впроваджена на рівні закону, і хоча давала випускнику асистентури-стажування право викладати за фахом, але не впливала на подальше кар'єрне зростання як педагога. Тобто ця форма передбачала отримання нових знань та навчочок в межах спеціалізації, вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності та набуття особою практичного досвіду. Вона не передбачала проведення наукового дослідження, захисту дисертації і, як наслідок, не давала права на отримання наукового ступеня та вченого звання. Асистентура-стажування не передбачала також створення авторського мистецького проекту, що демонстрував би творчі досягнення асистента-стажиста. Обмеженість цієї форми не стимулювала професійного зростання педагогів, породжувала проблеми з присвоєнням вчених звань викладачам на творчих кафедрах закладів вищої освіти мистецького спрямування. Викладачеві такої кафедри, якщо він не мав почесного звання, для кар'єрного зростання потрібно було захистити дисертацію за теоретичною темою його спеціальності, що не завжди було можливим. Це створювало загрозу залишитися без талановитих молодих педагогів, які би розвивали національну виконавську школу.

Недоліки системи мистецької вищої освіти були законодавчо врегульовані змінами в Законі про освіту. Зміни були спрямовані на подальше удосконалення діяльності вищої мистецької школи, що дає змогу підвищити якість підготовки митців. Була введена нова форма кадрового забезпечення мистецької сфери «доктор мистецтва», що здобувається на третьому освітньо-творчому рівні вищої освіти. Це нововведення було спрямоване на зближення європейських і українських освітніх норм і позитивну динаміку розвитку мистецької освіти.

Роз'яснення практичних питань, пов'язаних з впровадженням цього рівня освіти, надав Порядок здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні (*Кабінет Міністрів України*, 2018). Ці питання стосувалися вступу, іспитів, вимог до результатів навчання, обсягу навчальних курсів тощо. Там само зазначено:

«Підготовка здобувачів у творчій аспірантурі ... здійснюються за освітньо-творчими програмами, що розробляються на основі

стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та затверджуються вченою радою (мистецького закладу вищої освіти)».

Таким чином за відсутності стандарту за спеціальністю «Сценічне мистецтво» розробка й наповненість освітньо-творчих програм була покладена на мистецький заклад вищої освіти.

Водночас набувають актуальності проблеми, пов'язані з методологічними та практичними рішеннями такої форми навчання, зокрема з визначенням змісту освітньо-творчої програми, її складових, та місця в структурно-логічній схемі навчального процесу. Потребує обговорення досвід кращих практик та моделей підготовки, організації та структури докторських програм з мистецтв як в Україні, так і в зарубіжних закладах освіти.

Мета цієї статті — визначити, на яких концептуально-методологічних засадах має будуватися освітньо-творча програма з підготовки доктора мистецтва за спеціальністю «Сценічне мистецтво» в українських закладах вищої освіти та які складові такої програми забезпечують вимоги до кінцевих результатів навчання.

Методи дослідження. Основним методом дослідження був вибраний метод кейс-стаді (case study), який дозволив проаналізувати, як приклад, освітньо-творчу програму зі спеціальності «Сценічне мистецтво» в Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого (далі КНУТКіТ). Аналіз досвіду впровадження програми дозволив виявити та осмислити необхідні вимоги до концептуально-методологічних засад та складових побудування таких програм, що дає змогу запропонувати зміни, спрямовані на покращення якості підготовки здобувачів ступеня доктора мистецтва.

Законодавче підґрунтя статті складають Закон про культуру (2010), Закон про освіту (2017), Закон про вищу освіту (2014), Порядок здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні (2018), Національна рамка кваліфікацій (2011), Міжнародна стандартна класифікація освіти (2011), Довгострокова стратегія розвитку української культури — стратегія реформ (2016), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні (2022).

Попередні дослідження проблеми. Пошуку підвищення ефективності підготовки фахівців на третьому освітньо-науковому та освітньо-творчо-

му рівні вищої освіти були присвячені попередні праці авторів (Безгін, Кузнєцова, & Успенська, 2020), (Безгін, & Успенська, 2020; 2022), які стосувались розробки типологічних критеріїв у мистецькій освіті, моделювання процесів, історії створення програм з докторантури мистецтва, а також ролі міжнародних професійних організацій у регламентуванні вимог та принципів побудови таких програм. Як зазначалось у попередній роботі авторів,

«підготовка на освітньо-творчому рівні докторів мистецтва аналогічна за своїми цілями (академічна кар'єра) до підготовки доктора філософії на освітньо-науковому рівні, але відмінна за спрямуванням та методами. Обидві призначені для підготовки своїх випускників до академічної кар'єри, але програма доктора філософії сфокусована на науковому дослідженні, а програма доктора мистецтва сфокусована на створенні нового творчого продукту та придбанні передових навичок викладання дисципліни в закладі вищої освіти» (Безгін, 2020).

Таким чином варто ще раз підкреслити: програми з підготовки доктора мистецтва мають освітній рівень еквівалентний до рівня доктора філософії, з аналогічними вимогами стосовно до отримання нових знань, але містять практичний компонент: створення авторського мистецького твору, стажування за фахом, педагогічні навички. Також така програма має більш структуровану послідовність навчання. Кінцевий результат — підготовка висококваліфікованого педагога — схожий, але різні методи досягнення. Вибраний метод у цьому дослідженні дозволяє осмислити необхідні вимоги до концептуально-методологічних засад та складових побудування таких програм.

Вклад основного матеріалу. Загальні концептуальні положення та принципи освітньої діяльності, на яких будуються програми, визначені в Законі про освіту. Це

«людиноцентризм, забезпечення якості освіти, науковий характер, зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, національними традиціями, інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір» (*Про освіту*, 2017, ст.6).

Усі ці положення застосовуються також у га-

лузі культури і мистецтва. Спеціальності цієї галузі, за якими може здійснюватися навчання для здобуття ступеня доктора мистецтва, були розглянуті в статті «Флорентійські принципи для підготовки докторів мистецтва» (Безгін, 2020). Було зазначено, що кожна творча спеціальність галузі культури і мистецтва має свої особливості та потребує окремого підходу під час розробки програм навчання, вимог до форми та якості кінцевого результату. Це стосується й спеціальності «Сценічне мистецтво».

Об'єктом вивчення за цією спеціальністю постають фундаментальні процеси та явища в сценічному мистецтві, особливості та механізми (методи, методики, техніка та технології) створення, реалізації та демонстрації (показу, презентації) продукту сценічного мистецтва, а також співвідношення художньої ідеї та її втілення в сценічному творі в соціальному, культурному та історичному контекстах.

Сценічне мистецтво, за своєю природою, є мультикультурним та міждисциплінарним явищем, яке може застосовувати виражальні засоби інших видів мистецтва. Це також мистецтво колективне, що потребує чіткою взаємодії та порозуміння різних творчих особистостей. Враховуючи вищезазначене, програми навчання за цією спеціальністю на різних рівнях освіти мають наповнюватися дисциплінами, які забезпечать програмні результати відповідно до об'єкту вивчення та вимог Національної рамки кваліфікацій.

За визначенням Закону,

«освітньо-творчий рівень вищої освіти передбачає оволодіння методологією мистецької та мистецько-педагогічної діяльності, здійснення самостійного творчого мистецького проєкту, здобуття практичних навичок продукування нових ідей і розв'язання теоретичних та практичних проблем у творчій мистецькій сфері» (*Про освіту*, ст.5, частина 1, 2017).

Як наслідок, метою навчання в докторантурі мистецтва за спеціальністю «Сценічне мистецтво» є не тільки здобуття поглиблених знань і вдосконалення фахової, а й розвиток здібності до дослідницької та педагогічної роботи. Передбачається, що основним видом після закінчення докторантури мистецтва буде педагогічна діяльність, вибудування академічної кар'єри. Але випускники мо-

жуть також реалізувати свої знання і в таких видах професійної діяльності:

- художньо-творча, науково-дослідницька;
- організаційно-управлінська;
- робота в міжнародних мистецьких проєктах та інституціях.

Враховуючи вимоги Національної рамки кваліфікацій до рівня освіти доктора мистецтва, програма навчального процесу з підготовки докторів мистецтва за спеціальністю «Сценічне мистецтво» має бути сформована з урахуванням концептуальних завдань освітньої діяльності, як зазначалося вище, і включати дисципліни, які забезпечують таке:

- Підвищення рівня виконавської майстерності.

- Поглиблення теоретичної гуманітарної підготовки, яка ознайомить з новими концепціями та напрямками розвитку сценічного мистецтва як в Україні, так і в світовому мистецькому середовищі. Така підготовка необхідна для набуття компетентностей, необхідних для продукування нових ідей і вирішення нових проблем у діяльності за відповідною спеціальністю.

- Набуття високопрофесійних підходів до творчої викладацької роботи, що є одним з основних завдань з підготовки доктора мистецтва. Ця частина підготовки забезпечить знання та практичні навички для викладання у вищих навчальних закладах, допоможе в підготовці навчально-методичних матеріалів, на основі отриманого досвіду, для подальшого застосування цих матеріалів у педагогічній діяльності.

- Набуття навичок написання та оформлення результатів теоретичної/дослідницької частини до творчого мистецького проєкту.

Професійне навчання за програмою підготовки докторамистецтва зі спеціальності «Сценічне мистецтво» містить теоретичну та професійну творчу мистецьку підготовку здобувача ступеня і передбачає підготовку творчого мистецького проєкту, який поєднує «дослідницьку та творчу мистецьку складові» (*Кабінет Міністрів України*, 2018, п. 34).

До складу професійної теоретичної підготовки включаються дисципліни, які спрямовані на вивчення сучасних мистецьких концепцій, підвищення творчого, мистецького та наукового теоретичного рівня за спеціальністю. Наприклад, до освітньої творчої програми «Сценічне мистецтво» в КНУТ-

КіТ включена «Філософія мистецтва», яка розглядає вплив світоглядних концепцій на становлення і розвиток художніх спрямувань конкретно-історичного періоду. Але це може бути й така дисципліна, як «Естетичні концепції художньої творчості», яка в контексті історії естетичної думки розглядає специфічні моделі різних видів мистецтва, висвітлює динаміку їхнього руху, аналізує логіку впливу концептуалізації проблеми художньої творчості. Також це можуть бути «Історіографія театру» з розглядом основних концепцій театру, класифікації джерел з історії театру тощо. Конкретний вибір дисциплін визначається гарантом програми та проєктною групою, яка її створює. Наприклад, у школі драми Йельського університету США в освітню частину програми включено такі дисципліни, як «Політичний театр і перформанс», «Європейські традиції театру» та низка інших (David Geffen School of Drama, 2023; U.S. Department of Education, 2023).

Також необхідно до освітньої складової докторської програми підготовки включити дисципліни, пов'язані з застосуванням інформаційних технологій у науковій і творчій діяльності та методологією наукового пошуку. Наприклад, до освітньо-творчої програми «Сценічне мистецтво» в КНУТКіТ включені дисципліни «Інформаційні технології в науковій діяльності» та «Історія та методологія наукового пошуку». Такі дисципліни будуть корисними не тільки для якісної підготовки теоретичної частини мистецького творчого проєкту, а й для реалізації самого проєкту, який передбачає застосування креативних інформаційних технологій. Так як сценічне мистецтво багато в чому є міждисциплінарним, можливе включення до освітньої складової дотичних дисциплін з історії або літератури як предметів вільного вибору.

Окрім перелічених (можливих) дисциплін, обов'язковим є поглиблене вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, яке розвине комунікативну компетенцію, необхідну для інтеграції в мистецьке та дослідницьке середовище Європи зокрема та світу в цілому. Це дозволяє отримати додаткові знання та підвищити загальноосвітній рівень здобувача.

Перелік вищезазначених дисциплін є приблизним. Під час розробки структурно-логічної схеми навчання необхідно виходити з вимог Національної рамки кваліфікацій, зарубіжного та національного досвіду мистецьких закладів вищої освіти. На

сьогодні роботодавці галузі культури і мистецтва (наукові та мистецькі установи, навчальні заклади різного рівня та типу, структури державного управління) постійно підвищують вимоги щодо їхнього кадрового забезпечення. У зв'язку з цим необхідно враховувати вимоги та побажання потенційних роботодавців, від яких багато в чому залежить реалізація кар'єри випускників третього освітньо-творчого рівня вищої освіти.

Так за аналізу чинної освітньо-творчої програми за спеціальністю «Сценічне мистецтво» в Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого видно, що були враховані побажання стейкхолдерів, які є безпосередніми роботодавцями для майбутніх фахівців. Тому до програми включені дисципліни, що забезпечують набуття компетентностей з менеджменту театральної справи. На погляд авторів, бажано також включати до програми дисципліни з лідерства, психології, комунікацій, які допоможуть у взаємодії та порозумінні різних творчих особистостей.

Професійна творча мистецька підготовка, як складова програми підготовки в докторантурі мистецтва, забезпечує поглиблене опанування творчою майстерністю, закріплює отримані знання, дозволяє вивчити та застосувати на практиці сучасні технології сценічного мистецтва. До складу професійної творчої мистецької підготовки включаються дисципліни за спеціальністю, які забезпечують поглиблення і вдосконалення практичних творчих мистецьких компетентностей, а також поглиблене практичне оволодіння навичками свідомого підходу до реалізації законів творчості на основі фундаментальних теоретичних засад професії. Вивчаються сутність та наукова обґрунтованість системи Станіславського, творча спадщина корифеїв українського театру, відкриття видатних діячів світового театру в пізнанні творчої природи митця і особливостей сценічного мистецтва. Важливою є вивчення методології культурних та перформансових студій, які враховують інші форми образного втілення театральних вистав та застосовуються колегами в зарубіжних мистецьких закладах вищої освіти. Творча мистецька підготовка неможлива без демонстрації досягнень здобувача ступеня. Тому набуває важливості забезпечення здобувачеві умов для активної участі в таких мистецьких заходах, як фестивалі, спільні театральні вистави, стажування в театрах України та за кордоном.

Освітньо-творча програма має навчити здобувача ступеня вміння самостійно відтворювати в художніх сценічних образах власну здатність до творчого сприйняття світу. Здобувач ступеня має вільно оперувати специфічною системою виражальних засобів (пластично-зображальних, звукових, акторсько-виконавських, монтажно-композиційних, сценарно-драматургічних) за самостійного створення та виробництва мистецького твору.

Результатом творчої мистецької підготовки має бути мистецький проєкт, вимоги до якого визначаються Порядком здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні (*Кабінет Міністрів України*, 2018). Важливо, щоб мистецький проєкт як самостійний мистецький твір

«відзначався художньою цілісністю, мав індивідуальне (авторське) бачення образного втілення, новизну виконання, яка обґрунтовується в його теоретичній частині» (*Кабінет Міністрів України*, 2018).

До освітньо-творчої програми КНУТКіТ включена така дисципліна, як «Методологія підготовки творчого мистецького проєкту», яка допомагає здобувачеві в побудові структури проєкту, що є, на думку авторів, важливим для забезпечення його якості. Варто зазначити, що здобувач ступеня створює свій творчий мистецький проєкт, виходячи зі своєї спеціалізації, наприклад: «Акторське мистецтво театру та кіно», «Режисура драматичного театру». Образне втілення ідеї в такому проєкті може потребувати творчих мистецьких компетентностей, які можуть забезпечити тільки додаткові дисципліни, що мають включатися до програми вільного вибору.

Підготовка та реалізація творчого мистецького проєкту підтверджує відповідний кваліфікаційний рівень здобувача ступеня доктора мистецтва. Беззаперечно, в оцінюванні практичних мистецьких завдань потрібно врахувати критерії, що виправдовують вибір матеріалу для творчої мистецької роботи, оригінальність втілення ідеї та глибину творчого задуму.

Потрібно врахувати й такі критерії:

- яка мета творчого проєкту;
- здатність підкорити усі складові сценічного твору визначеній меті;

- рівень співвіднесення художньої форми до мистецькому задуму;
- реалізація та логічна побудова структури представленого сценічного твору.

Ця робота повинна продемонструвати уміння продукувати та втілювати мистецькі ідеї, знаходити способи їхньої реалізації в цілісний мистецький твір. Згідно з міжнародними вимогами, на що звертали увагу автори в попередній роботі (Безгін, 2020), важливо забезпечити відкритий доступ до поширення результатів художньо-дослідницької роботи, дотримуючись відповідних норм щодо авторських прав. Адже створений здобувачем ступеня доктора мистецтва творчий мистецький продукт своєю новизною, креативністю втілення зробить оригінальний внесок у національну культуру.

Дослідницька складова підготовки передбачає

«набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів дослідження щодо власного творчого мистецького проєкту» (*Кабінет Міністрів України, 2018*)

і містить таке:

- дисципліни, які забезпечують отримання компетентностей, що дозволяють здійснювати самостійну наукову (дослідницьку) роботу;
- дисципліни, які допомагають засвоїти сучасні інформаційні технології в пошуковій діяльності;
- роботу над дослідницькою/теоретичною складовою творчого мистецького проєкту.

Такі дисципліни можуть складати окремий блок освітньо-творчої програми або входити до освітньої складової, як було зазначено вище.

Варто зазначити, що Закон про освіту хоча й передбачає розв'язання проблем у творчій мистецькій сфері, але не передбачає проведення наукового дослідження, тому вимоги до дослідницької складової

«набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів дослідження щодо власного творчого мистецького проєкту, застосування сучасних інформаційних технологій у пошуковій діяльності» (*Кабінет Міністрів України, 2018, п. 26*),

вступають у протиріччя з законом, але можуть трактуватися тільки як наукове обґрунтування но-

вих тенденцій, новизни втілення та образного вирішення творчого мистецького проєкту. Саме це засвідчує інтегральна компетентність освітньо-творчої програми КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого:

«Здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної та творчо-інноваційної діяльності в галузі сценічного мистецтва, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та практичне впровадження отриманих результатів» (КНУТКіТ, сайт).

Важливо зазначити, що творчий проєкт, який є авторським мистецьким твором, містить дискурсивний компонент, який документує процес створення з застосуванням інновацій. Вочевидь, саме представлення теоретичної частини творчого проєкту має на увазі у вимогах «Апробація наукової складової творчого мистецького проєкту здійснюється шляхом участі здобувача в конференціях, конгресах, форумах, симпозіумах, семінарах» (*Кабінет Міністрів України, 2018, п. 35*).

Важливою частиною наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту є методична розробка спеціального курсу дисципліни за темою творчого мистецького проєкту, яка представляє практичне втілення мистецького пошуку та буде мати застосування в педагогічній діяльності здобувача ступеня. Така авторська розробка створює оригінальний теоретичний внесок у дисципліну й має бути захищена щодо авторських прав.

Педагогічна складова підготовки доктора мистецтва, як зазначалося вище, є важливою частиною навчання. Саме набуття педагогічної майстерності дозволяє здобувачеві стати висококваліфікованим педагогом і забезпечить передачу мистецьких навичок майбутнім фахівцям, які навчаються на нижчих рівнях освіти. Вона передбачає набуття педагогічних компетентностей, знайомить з можливостями застосування інноваційних методів та технік у творчій мистецькій діяльності. Педагогічна складова навчання, вочевидь, повинна включати три компоненти:

- педагогічну практику, яка дає можливість відпрацьовувати та вдосконалювати навички науково-педагогічної та науково-методичної роботи;
- проведення майстер-класу або тренінгового заняття, що продемонструє новизну методичного підходу до трансляції тих чи інших мистецьких

навичок, та творчі здобутки, які були використані у створенні мистецького творчого проєкту;

- написання методичної розробки, з використанням усіх інновацій за темою творчого мистецького проєкту, для спеціального курсу дисципліни. Цю розробку здобувач ступеня зможе використати у своїй подальшій академічній діяльності.

Важливим моментом, на погляд авторів, є участь здобувача разом з творчим керівником у перевірці творчих мистецьких робіт студентів та в проведенні заліків та іспитів для студентів відповідної спеціальності. Така участь є сполучною ланкою в передачі авторських надбань української театральної школи, дозволяє зберегти творчі особливості мистецької школи того чи іншого майстра.

Запровадження в навчальному процесі інтерактивних методів навчання (метод групової творчої роботи, каскадної дискусії, рольові ігри, кейс-метод, метод портфоліо, метод проєктів, проведення наукових семінарів та WEB-конференцій) сприяє розвитку дослідницької, креативної та пізнавальної діяльності здобувачів ступеня.

Позитивний ефект у навчанні здобувача ступеня доктора мистецтва за спеціальністю «Сценічне мистецтво», як засвідчує досвід КНУТКіТ, дають методики тренінгового навчання, які розкривають мистецькі процеси. Важливою формою підготовки є обов'язкове ознайомлення з практичними мистецькими роботами не тільки викладачів КНУТКіТ, але й сценічних робіт інших театральних шкіл світу. Знайомство з цими роботами відбувається через сучасні засоби інтернет-комунікації, шляхом участі в міжнародних фестивалях, як спостерігача на фестивалях театральних шкіл у інших країнах, через можливості творчого відрядження. Позитивний досвід КНУТКіТ з цієї практики може бути рекомендованим іншим мистецьким закладам вищої освіти України.

Як було зазначено вище, метою освітньо-творчої програми з підготовки докторів мистецтва зі спеціальності «Сценічне мистецтво» є розвиток загальних та фахових компетентностей відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій для третього рівня вищої освіти:

«Набуття спеціалізованих умінь/навичок і методів, необхідних для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки

вже наявних знань і професійної практики» (*Кабінет Міністрів України*, 2011).

Для освітньо-творчої програми «Сценічне мистецтво» особливо важливим є набуття професійних, у тому числі виконавських, компетентностей. Враховуючи відсутність стандарту для освітньо-творчої програми третього рівня вищої освіти за спеціальністю «Сценічне мистецтво», кожен мистецький заклад вищої освіти має визначити перелік компетентностей, що забезпечують вимоги Національної рамки кваліфікацій та максимальне розкриття і реалізацію творчого потенціалу здобувача ступеня доктора мистецтва. Така фахова компетентність, як

«здатність до створення оригінальної концепції творчого продукту та алгоритму її системного поетапного практичного втілення в межах реалізації творчого проєкту відповідно до фаху» (КНУТКіТ, сайт),

дає здобувачеві ступеня розуміння і опанування ним різних художніх систем, стилів, жанрів тощо, які допоможуть втілити художню ідею, тобто сприятимуть створенню мистецького твору.

Освітньо-творча програма підготовки доктора мистецтва, яка буде заснована на вищезазначених методологічних засадах та містить усі необхідні компоненти, забезпечить відповідний рівень освіти згідно з Національною рамкою кваліфікацій, що дозволить здобувачеві після завершення навчання та отримання докторського ступеня поєднати свою кар'єру як митця з кар'єрою в університетській установі.

Висновки. Як показав вибраний метод дослідження, освітньо-творча програма третього рівня вищої освіти за спеціальністю «Сценічне мистецтво» має будуватися на концептуально-методологічних засадах відповідно до об'єкту вивчення. Необхідно наповнювати її дисциплінами, які забезпечать надалі для доктора мистецтва якісну творчу та мистецько-педагогічну діяльність, допоможуть отримати компетентності для створення авторського творчого мистецького проєкту, здобути практичні навички продукування нових ідей. Освітньо-творча програма, побудована за такими принципами та з урахуванням вимог стейкхолдерів, забезпечить програмні результати навчання відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій.

Дослідження проблем сучасної мистецької

освіти має значний методологічний потенціал для удосконалення діяльності вищої мистецької школи, інших напрямів культурно-мистецьких досліджень і дозволяє подати рекомендації щодо подальшого підготовки кадрового потенціалу й інтеграції до міжнародного освітнього простору.

Література:

- Безгін, О. І. (2020). Флорентійські принципи підготовки доктора мистецтва на третьому освітньо-творчому рівні навчання. *Культурологічна думка*. № 18. С. 147–156. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-18-2020-2.147-155>
- Безгін, О. І., Кузнецова, І. В., & Успенська, О. Ю. (2020). *Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви та смисли*. Київ: ІК НАМ України. 290 с.
- Безгін, О.І., & Успенська, О. Ю. (2022). Методичне забезпечення вітчизняного мистецько-освітнього простору: досвід підготовки докторів мистецтва. *Культурологічна думка*. № 21. С. 168–179. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-21-2022-1.168-178>
- Кабінет Міністрів України. (2011). Постанова № 1341 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519). *Національна рамка кваліфікацій*. Відновлено з <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
- Кабінет Міністрів України. (2018). Постанова від 24.10.2018 р. № 865. *Порядок здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні*. Відновлено з <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennya-poryadku-zdobuttya-osvitno-tvorchogo-stupenya-doktora-mistectva-ta-navchannya-v-asistenturi-stazhuvanni>
- Кабінет Міністрів України. (2022). Розпорядження від 23 лютого 2022 р. № 286-р. *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки*. Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
- Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого. (No date). *Офіційний сайт*. Відновлено з <https://knutkt.com.ua/home.html>
- Про вищу освіту*. (2014). Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII (Редакція станом на 31.03.2023) Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Про культуру*. (2010). Верховна Рада України; Закон від 14.12.2010 № 2778-VI (Редакція станом на 31.03.2023). Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
- Про освіту*. (2017). Верховна Рада України; Закон № 2145-VIII (Редакція станом на 01.01.2023). Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- David Geffen School of Drama at Yale University*. (No date). Retrieved from Admissions — David Geffen School of Drama at Yale U.S. Department of Education. (No date). Retrieved from <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ous/international/usnei/us/edlite-structure-us.html>

References:

- Bezghin, O. (2020). Florentiński princypy pidgotovky doktora mystectva na tretemu osvitne-tvortchomu rivni navtchannya [Florentine principles of training for a doctor of arts at the third educational and creative level of education.]. *The Culturology Ideas*. No 18. P. 147–156. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-18-2020-2.147-155> (in Ukrainian)
- Bezghin, O., & Uspenska, O. (2022). Metodychne zabezpechennya vitchyznyanogo mysteteko-osvitnego prostoru: dosvid pidgotovky doktoriv mystetctva. [Methodical provision of the domestic artistic and educational space: experience of training doctors of art.] *The Culturology Ideas*. No 21. P. 168–179. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-21-2022-1.168-178> (in Ukrainian)

- Bezghin, O., Kuznietsova, I., & Uspenska, O. (2019). *Khudozhnia kultura i mystetska osvita Ukrainy: suchasni proiavy i smysly* [Artistic culture and art education of Ukraine: modern manifestations and meanings]. Kyiv: Institute for Cultural Research of the National Academy of Arts of Ukraine. (in Ukrainian)
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2011). Postanova № 1341 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 chervnia 2020 r. № 519) [Resolution No. 1341 (as amended by Resolution No. 519 of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 25, 2020)]. *Natsionalna ramka kvalifikatsii*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (in Ukrainian)
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). Postanova vid 24 govtnya 2018 r. № 865. [Resolution No 865 from October 24, 2018]. *The procedure for obtaining the educational and creative degree of Doctor of Arts and studying in an assistantship-internship*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-zdobuttya-osvitno-tvorchogo-stupenya-doktora-mistectva-ta-navchannya-v-asistenturi-stazhuvanni> (in Ukrainian)
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). Rozporyadgennya vid 23 lutogo 2022 r. No 286-r. [Resolution No 286-r from February 23, 2022] *On the approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text9> (in Ukrainian)
- Kyivskiy natsionalnyi universytet teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Kyiv National University of Theater, Cinema and Television named after I. K. Karpenko-Kary]. (No date). *Official site*. Retrieved from <https://knutkt.com.ua/home.html> (in Ukrainian)
- Pro kulturu*. (2010). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakon vid 14.12.2010 № 2778-VI [About The Culture. Verkhovna Rada of Ukraine. Law No. 2778-VI]. Redaktsiia stanom na 31.03.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (in Ukrainian)
- Pro osvitu*. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakon № 2145-VIII [About education. Verkhovna Rada of Ukraine. Law No. 2145-VIII]. (2017). Redaktsiia stanom na 01.01.2021. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian)
- Pro vyshchu osvitu*. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakon № 1556-VII [About higher education. Verkhovna Rada of Ukraine. Law No. 1556-VII]. (2014). Redaktsiia stanom na 12.05.220. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (in Ukrainian)
- David Geffen School of Drama at Yale University. (No date). Retrieved from Admissions — David Geffen School of Drama at Yale
- U.S. Department of Education. (No date). Retrieved from <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ous/international/usnei/us/edlite-structure-us.html>

Oleksii Bezghin, Olga Uspenska

Educational and creative training at the third level of higher education: methodological principles of program design

Abstract. The article examines the methodological principles of creating educational and creative programs at the third level of higher education in the specialty "Performing Arts". On the example of the program of the I. K. Karpenko-Kary Kyiv National University of Theater, Cinema and Television, the necessary requirements for the conceptual and methodological foundations of the construction of such programs were identified and considered. The components of such a program aimed at acquiring in-depth knowledge and improving professional training in the field of performing arts are analyzed. It is noted that the quality of the final learning results is ensured through the acquisition of competencies in the field of research, teaching and creative work. The proposed options for filling the program with components that can satisfy the requirements for the preparation of the degree holder at the educational and creative level of higher education and will contribute to the maximum disclosure and realization of his or her creative potential in further professional activity. The obtained conclusions and recommendations can create a methodological base for further improvement of the training system for those who obtain the degree of Doctor of Arts (D.A).

Keywords: art education, performing arts, training of doctors of art, educational and creative program.